

ÅRSBERETNINGER

Historisk Samfund for Thisted amt i 1969

DEN ÅRLIGE generalforsamling afholdtes på Thisted museum i juni måned. Formanden, skoleinspektør Riis-Olesen, Vestervig, udtalte sin anerkendelse af den rolige tilvækst, som præger arbejdet som helhed. Vort ansigt udadtil er navnlig årbogen, der på en udmærket måde redigeres af lærer Torsten Balle. Den rummer så interessant et stof fra egnen, at årbøgerne næsten bliver revet bort. Hvert år er det nye sider ved vor kulturarv, der fremdrages. Desuden må der peges på, at Historisk Samfund hvert år besvarer en mængde breve ang. slægtsforhold m. v., således at der foregår en omfattende konsulentvirksomhed fra foreningens side. Dette må hilses med stor tilfredshed, idet det viser den voksende interesse for egnens historie. Formanden omtalte et ønske om en

lysbilledserie omfattende billeder af de historiske steder i vort område.

Kassereren, forretningsfører Chr. Jensen, fremlagde regnskabet, der balancerede med 27.895,97 kr. Kassebeholdning: 12.763,14 kr. mod 11.795,89 kr. sidste år. Statusopgørelsen viser en formue på 15.223,14 kr. Regnskabet blev enstemmigt godkendt.

Redaktøren, Torsten Balle, gav oplysning om den kommende årbog, om byhistorisk arkiv og om dialektarbejdet, som fortsætter med båndoptagelser og optegnelser.

Formanden fremlagde bestyrelsens indstilling om, at man opgiver udflugterne i fremtiden, hvilket toges til efterretning.

H. A. Riis-Olesen.

Morslands historiske Museum

Oktober 1968 til oktober 1969

DER ER i det forløbne år i lighed med tidligere år indløbet mange meddelelser til museet om jordfundne fortidslevn, i hvert enkelt tilfælde er der gjort undersøgelse på stedet. Alle undersøgelser har været ledet af museets medarbejder for markfund, planteskoleejer P. C. O. Nørgaard, Sundby, Mors. Som medhjælpere har skoleelever og andre arkæologiske interesserede virket, og museet har nu en fast stab af frivillige medhjælpere ved de udgravninger, der foretages.

Grav fra Erslev.

I modsætning til andre år har det anmeldte i denne sæson været hustomter fra jernalderen, kun har der været et gravfund. Undersøgelser af jernalderhustomter kan museet ikke magte på lokal basis. Der foretages kun en lille prøvegravning og opsamling af lerkarskår til museets arkiv med oplysninger om findested m. m. Hos gårdejer Carl Spanggaard, Redsted, var der under pløjning fremkommet mange lerkarskår og brændt korn. Da ejeren var meget interesseret i en undersøgelse og stillede en traktor med læssegrab til rådighed, afdækkede man et større felt. Her afdækkedes nogle halve lerkar og en del brændt korn, men det viste sig, at det meste af hustomten i tidens løb var bortpløjet.

Hos gårdejer Jens Kr. Nørgaard, "Nørgaard", Erslev, har man undersøgt en udpløjet høj. Omkring højen var der randsten, og midt i højen fandtes rester af en plankekiste, der har været støttet af mange kampesten. I graven fandtes

210 ravperler, der nu er konserveret og indgår i museets samlinger. Graven, en kvindegrav, må henregnes til ældre bronzealder. Alle undersøgelser, museet har foretaget, har været fulgt af egnens beboere med stor interesse.

Fra udgravning i Redsted.
Halve lerkar.

Iøvrigt har det været et mørkt år for det gamle kloster siden den katastrofale søndag i februar, da en frostsprængning af 2 radiatorer i bondestuen på 1. sal lod 80 tons hedt, mørkfarvet vand fosse ned gennem etager og samlinger i vestenden.

Bygningsskaderne er nu udbedret for ca. 50.000 kroner af lokale håndværkere under ledelse af *det særlige bygningssyn* og usmåligt betalt af *Skjold*.

Vi genåbner 1. novbr. i de om muligt endnu smukkere lokaler, idet man ved restaureringen har opdaget visse oprindelige lofter, der nu er ført tilbage til den gamle skikkelse.

Samlingerne kom selvfølgelig ikke uskadt ud af katastrofen. Dem må vi nu fremover søge restaurerede, dels ved egne midler, men måske bliver det nødvendigt også at gå ud til museets venner, hvoraf flere ganske uopfordret har stillet økonomisk bistand i udsigt.

Vi har altså ikke tabt humøret, og den kreds af mennesker, der bakker os op til forskellige hverv hver gang vi kalder, har givet os troen på, at Dueholms Museums berettigelse er dybt forankret i øens kulturelle liv.

Rob. Dam. O. Degn Nissen. P. C. O. Nørgaard.

Thisted Museum

Genstande skænket til museet i tiden sept. 1968-sept. 1969

Guldsmed Henningsen: Gummitempler og pude til gravering af guldsmedearbejder, 2 sølvteskeer (guldsmed Sund).

Frk. Bangsgaard, Møllevej: Tykt hjemmevævet underskørt med læg og garneringer.

Fru Nielsen, Rosenlunds gade: 7 tallerkener, 2 hjemmevævede, håndsuede lagener med monogram, skjorte, ligeledes håndsyet.

Fotograf Pedersen. Bønnebog.

H. Styrbech Jensen: Ligtale (håndskrevet) over Christine Pedersen, død i Chicago 18/3 1871.

Ingeborg Hansen, Rosenkrantzgade: System.

Slagter Larsen. 2 billeder.

Hurup Afholdsforening: Fane.

Distriktsdyrlæge H. C. Clasen: Barnestol.

Spejdertrop i Thisted: Vaskemaskine.

Chr. H. Pedersen, Storegade 4: 2 fotografier.

Helene Pedersen: Platte fra Thisted Bryghus 1910.

Fru Tange: Violinkasse og nodestol.

Skrædder Lynge: Navneklud, petroleumslampe, tallerken, sovseskål, tærtepande, som har tilhørt Christiane Knakkegaard, gift med rokkedrejer Riis.

Frk. K. Rask, Hundborg: Mindeplade fra kiste.

Fru Bjerregaard: Antimakassar, kaffekande, barnegyngestol.

Niels Sloth, Hurup: Billede af Ydby kirke 1889, håndtegnet og dekoreret gravskrift over giverens bedstemoder, der døde i 1859, samt trykt minde over bedstefaderen der døde i 1887.

Jens Smed Jensen, Hov: 2 porcelænsbunde.

Ingv. Larsen, Storegade 20: Kopper, forskellige nipsfigurer, 4 messingbakker, der har siddet over gasblus på borgeskolen, samt 4 billeder. Af disse 4 billeder er de to håndtegnede, håndskrevne og blomstersmykkede. Billederne er: 1) Nytårsønske til Inger Kjerstine Madsen, forfattet i 1856 af C. Christensen. 2) Brudesang i Andledning af en høitidelig og kærlig Ægteskab imellem agtbare Ungkarl Anders Thomsen og agtbare Pige Inger Kirstine Madsen. Copulationen afholdtes i Thisted Kirke d. 15. April 1859. 3) er et fotografi af tømmer Anders Thomsen og hustru Inger Kirstine Thomsen som ca. 60-årige og 4) farvelagt foto af huset Grydetorv 5, som ægteparret lod opføre i 1891.

Fru Bisgaard, Elmegade 19: 2 prøver af olmerdug, vævet på Refs Bisgaard.

Frk. Taabel, Asylgade 8: Desserttallerken fra Hotel Thy.

Fru Titte Eyber-Holst: Dåbskande, der stammer fra Ørum kirke.

Fru Bigum, København: Spundet og tvundet uldgarn, som fru Bigum har fået af sin faster, fru Mette Voetmann, Nykøbing. Fru Voetmann har på en vedhængende mærkeseddel skrevet: Garn af uld, som jeg har set min bedstemor karte, spinde og tvinde. Tog i 1898 sølvmedalje på udstillingen i Thisted. Bedstemor var da 89½ år. Fru Mette Voetmann var eneste datter af overlærer Nørgaard, Thisted Borgerskole. Hendes

bedstemoder (mormoder), som har spundet garnet, var fru Marie Hausgaard, f. Neergaard (Momtoft 1808), gift med skibsejer og købmand Christen Brandi Hausgaard, Klitmøller. Hun døde i 1901 og er begravet på V. Vandet kirkegård. Det spundne garn er tretrådet - meget fint garn.

Fru Andrea Laursen, Ydby: Slibemaskine og andre redskaber fra tandteknikerklinik. Genstandene har tilhørt fru Laursens mand, der fra 1904 i en lang årrække var tandtekniker i Ydby.

Museet har fået forskellige ting fra den nedlagte *Thisted-Fjerritslev jernbane*, og til J. P. Jacobsensamlingen har fru *Kaja Pindstrup*, Århus, skænket Alexander Kiellands julefortælling, Else, med dedikation: Hans Excellence fra Forf.

For et par år siden indleverede lærer *Lynge*, Lild, en kasse med lerkarskår og flintsager, som var fundet dels i Lild og dels på Troldsting ved Bulbjerg. Blandt flintsageme fra Troldsting var en meget fint tilhugget pilespid, 2,2 cm lang af ganske lys flint. Den er nu blevet anbragt i en montre ved siden af museets berømte pilespid fra Vust.

2540 har besøgt museet i det forløbne år. Det er overvejende feriegæster og udlændinge, der kommer. Der har været 29 skoleklasser og 7 foreninger.

Museet har fået indlagt fjernvarme efter et sindrigt system, der siges at umuliggøre sprængning af radiatorer med deraf følgende ødelæggelse af bygning og genstande, så nu kan vi tilbyde de besøgende en temperatur, der, selv om den ikke overstiger de af autoriteterne anbefalede museumsgrader, dog vil være til at udholde - også for thyboer.

Der er etableret ekstra sikring af vinduer og døre til værn mod uønskede gæster, og ved nedbrydning af en væg i kælderen er der skaffet lidt mere plads. *Det må dog pointeres, at problemet pladsmangel ikke dermed er løst.*
Signe Gjødesen.

Udgravninger

Midt i april blev Morslands historiske Museum af Thisted Museum anmodet om for denne at undersøge et fund, der var blevet gjort hos gårdejer Th. Poulsen, Førby,

Graven fra Førby set fra øst.

Hundborg sogn. Under markarbejde havde ploven ramt en stenkiste, og derved var kistens dæksten blevet fjernet. Endvidere manglede en kærersten i gravens østende. Stenkistens sider bestod af få, men meget store sten, der ved optagelsen voldte en del besvær.

Kistens dimensioner: 1,4 m lang, 0,4 m bred og dybden ca. 20 cm. Kisten var øst-vestvendt. Dens indhold var nogle få brændte knoglestumper, og graven må således dateres til yngre bronzealder.

Tæt op ad gravens vestre endesten var nedsat en urne omgivet af nogle få støttesten. Urnen indeholdt en del

brændte knogler. Om dens dimensioner kan ikke siges ret meget, da den var meget skør og smuldrede helt ved optagelsen. 50-60 cm vest for nævnte urne fandtes én mere. Den var noget større, og godset var langt bedre end foregående. Urnen var en del ødelagt af ploven, men så meget var der tilbage, at det kan siges, at den var dobbeltkonisk af form. Også den indeholdt en del brændte knogler. Urnerne må også dateres til yngre bronzealder.

P. C. O. Nørgaard. Iver Søndergaard.

Thisted byhistoriske Arkiv

I ÅRETS LØB er arkivet udvidet med et stort lokale, der før havde været brugt af Fælleskommunal Samling. Derved blev pladsmangelen afhjulpet, så alle arkivets virkefelter kunne samles. Det mindre lokale, som nu kan mørklægges, benyttes som aflæserum for mikrofilm, og et tilstødende tidligere badeværelse bliver indrettet som fotografisk laboratorium. I hovedlokalet findes foruden kontorinventaret arkivaliereoler, kartoteker og kortskab. Billedskabene er anbragt i magasinet, hvor også bibliotekets lokalsamling er at finde. Arkivet har fået egen telefon og kan kaldes over tlf. Thisted 2399.

Personalhistorisk samling omfatter nu bl. a. mikrofilm af kirkebøgerne for Thisted købstad og Thisted landsogn 1649-1814 og kopier af folketællingslisterne 1787, 1801, 1834, 1845, 1850, 1860 og 1880. Oplysninger fra disse og andre kilder er indtil 1814 samlet i et personkartotek med ca. 6000 kort, hvorpå alle familier og enlige personer er registreret både efter fornavn og tilnavn. En afskrift af registre til skifteprotokollerne for Thisted købstad, foretaget af domkantor H. Støvring-Nielsen, Aalborg, supplerer kirkebøgernes oplysninger på væsentlige punkter. Desuden findes erindringer, skiftebreve og andet af personalhistorisk værdi.

Erhvervs- og kulturhistorisk samling omfatter bl. a. medlemsprotokoller, forhandlingsprotokoller, arbejdsberetninger o. a. fra en lang række faglige og kulturelle foreninger, og alt dette er registreret i kartoteket, hvor der også findes register over erhvervsdrivende og embedsmænd før 1814. Borgerskabsbreve, svendebreve, lærekontrakter m. m. findes også i denne samling, men forøvrigt kan erhvervs- og kulturhistoriske oplysninger også findes i den topografiske samling og den personalhistoriske samling.

Topografisk samling omfatter nu bl. a. kopier af hovedbrandtaksationer over alle ejendomme i Thisted 1761, 1772, 1781, 1791, 1813, 1818 og 1828, en opmåling af ejendommene 1829, grundejerprotokol 1853, matrikel 1869 og af skøde- og panteregisteret fra ca. 1840 til 1910. En prøve på, hvad der ved hjælp af disse arkivalier kan opnås, findes forrest i denne årbog i en artikel om J. P. Jacobsens fødested. Samlingen omfatter også originale dokumenter: Skøder, pantebreve, taksationer og andet, som kan give oplysninger om ejendommenes historie, samt en *kortsamling*. Denne samling, der nu er anbragt i skuffer i et tidssvarende kortskab, er forøget med gamle kort over Thisted, bl. a. gode kort fra 1859 og 1823 og et par interessante, udaterede ældre kort. I kortsamlingen er også bibliotekets store og overordentlig værdifulde kort fra

hele Thisted amt ca. 1790 (forarbejder til Videnskabernes Selskabs kort over Danmark) anbragt.

Arkivets billedafdeling er i jævn og støt vækst, og den har allerede nu et i forhold til den ret korte tid anseligt omfang. Der rådes for tiden over ca. 300 billeder af personer, ca. 400 fra foreninger og institutioner samt ca. 1500 billeder af huse og gadepartier. Ialt rummer samlingen således for tiden noget over 2000 billeder, og der er næsten hver dag billeder at indføre i samlingen. Der bliver sørget for billeder af huse og gadepartier, som står foran nedrivning eller forandring. Vi er også så småt begyndt at samle billeder fra egnene uden for Thisted.

I årets løb har arkivet besvaret mange breve fra interesserede, der søgte oplysninger af forskellig art, ligesom mange besøgende har fået mere eller mindre omfattende spørgsmål besvaret eller fået vejledning til selvstændige studier. Personregistret er blevet flittigt benyttet.

Der er foretaget nogle båndoptagelser af erindringer om Thisted i gamle dage, og arkivet vil være taknemmelig for at få flere meddelere. Bl. a. ønsker arkivet meget gerne forbindelse med ældre arbejdere, håndværkere og handlende, som vil fortælle om arbejde og vilkår i ældre tid eller om byen.

Når storkommunerne bliver en realitet, vil arkivet efterhånden udvide sin virksomhed til også at omfatte egnen omkring Thisted. Forarbejder er allerede gjort, idet mange arkivalier, f.eks. kirkebøger fra før 1814 er afskrevet og foreløbig registreret for flere af sognenes vedkommende, ligesom der findes folketællingslister og matrikler m. m.

Arkivet vil stadig være meget taknemmelig for at modtage alle gamle arkivalier: protokoller, dokumenter og andre papirer, selv om de tilsyneladende ikke har nogen værdi. Lad intet blive brændt eller sendt på lossepladsen! Det vil især være af meget stor værdi, om faglige foreninger vil overlade ældre protokoller, der vil bidrage til vort kendskab til den erhvervsmæssige udvikling i Thisted. Vi beder indtrængende alle, der har eller får kendskab til eksisterende arkivalier, om at henlede opmærksomheden på arkivet. Dette gælder nu i høj grad også landdistrikterne omkring Thisted.

C. Brunsgaard. Torsten Balle.

Nykøbing Mors byhistoriske Arkiv

Beretning for 1968/69

I LØBET AF de seneste år er der overalt i Danmark blevet oprettet byhistoriske eller egnhistoriske arkiver, der har til formål at opbygge samlinger til belysning af de pågældende lokaliteters specielle historie.

I 1968 tog Nykøbing Mors byråd initiativet til, at der oprettedes et byhistorisk arkiv for Nykøbing som en kommunal institution, der virker i nært samarbejde med folkebibliotekets lokalhistoriske samling, med Morslands Historiske Museum og med Historisk Samfund for Thisted amt.

Arkivet ledes af en styrelse bestående af: 2 repræsentanter for byrådet, 1 for museet, 1 for Historisk Samfund og overbibliotekaren ved folkebiblioteket. Styrelsen vælger selv formand og fastsætter sin forretningsorden.

Opgaverne for Byhistorisk Arkiv er mangfoldige. Det skal bl. a. samle og registrere al trykt litteratur om Nykøbing Mors (senere, når mulighederne er der, kan hele Mors eventuelt inddrages som virkeområde), herunder aviser og årbøger, samt arkivalier vedrørende byen og dens borgere, såfremt de ikke hører hjemme i Landsarkivet eller andre offentlige samlinger. Endvidere samle topografiske og historiske billeder, portrætter og kort vedrørende byen samt personlige papirer som attester, skudsmålssøger, svendebreve, diplomer, borgerskabsbreve og regnskabsbøger. Ejendoms papirer som skøder, matrikelkort og udslettede pantebreve. Forretningssager som brochurer, reklamer, billeder, jubilæumsskrifter og sange m. m. Også gamle prospektkort og billeder af lokale begivenheder eller gamle bygninger kan fortælle meget om livet i kommunen.

Arkivet, der påbegyndte sin virksomhed i oktober 1968, har foreløbig til huse i et lille lokale (2½ x 3 m) i folkebibliotekets bygning i Kirkegade, men med den interesse, der er vist arkivet i dets første leveår med hensyn til modtagne arkivalier og besøgende, vil pladsforholdene blive et påtrængende problem, som kræver en bedre og mere rummelig løsning snarest.

I årets løb har man på forskellig måde søgt at oplyse offentligheden om arkivets formål og virksomhed ved pressemeddelelser til øens 2 dagblade og gennem Morsingboforeningens månedsblad "Morsingboen" i København. Der er allerede modtaget adskilligt materiale fra flere sider, men der må sættes ind på at få indsamlet mest muligt til belysning af livet i byen og på egnen gennem tiderne. Det er iøvrigt tanken senere, når

pladsforholdene bedres, at udsende en brochure til samtlige husstande.

Registrering af avisartikler og indsamling af arkivalier har naturligvis haft en fremtrædende plads under etableringen, og det har været en glæde at se den interesse, der er vist arkivet under dets start ved at betænke det med gaver.

Arkivet har med tak modtaget gaver fra følgende (hvor intet andet er nævnt bosiddende i Nykøbing Mors):

A/S Morsø Bank
Fru Valdemar Thorsted, Nygade
Snedker Knud Kristensen, Klingenbergsgade
Fru Ella Brøndum Hillers, Slagelse
Thisted byhistoriske Arkiv
Boghandler Johannes Fischer, Refshammervej
Støbemester Thorvald Jensen, Marievej
Redaktør Søren Damgaard, Markedsgade
Alma og Arne Rabenhøjs dødsbo
Kommuneingeniørkontoret
Gymnasiepedel Holch Andersen, Grønnegade
Barbermester Sv. Aage Aarestrup, Emilievej
Abbe Pierre -klunserne
Fhv, smed Johan Peter Andersen og hustrus dødsbo
Centralbiblioteket i Herning
Møbelhandler Johannes Jensen, M. C. Holmsgade
Fru Kathrine Thornild, Ringkøbing
Bibliotekar, frk. Cecilie Bang, Fruevej
Nykøbing Mors kommunekontor
Kommunebogholder P. Maetoft, Mølløvænget
Fhv. margarinefabrikant S. Th. Falksen, Grønnegade
Fru Steen Sørensen, Kærvej
Pensionist Niels Laursen, Floravej
Fru Elna Storgaard Sehorst, København

Arkivudvalget består af følgende medlemmer:
Tandtekniker C. E. Mortensen, formand, borgmester Ths. Have kommunaldirektør Aksel Pedersen, kommunelærer Ole Degn Nissen og overbibliotekar Jakob Albrechtsen.

Det daglige arbejde i arkivet varetages af fhv. skatteinspektør Hermann Nielsen og fhv. lærer Viggo Dinsen, der træffes hver tirsdag og onsdag eftermiddag i bibliotekets åbningstid.

Nykøbing Mors, den 4. november 1969.
Herm. Nielsen. V. Dinsen.